

Puoluesihteerit ja politiikan päiväjärjestys

MARIA KAISA AULA, SARI KARTTUNEN, ILPO KOSKINEN, LIISA LAAKSO,
JURI MYKKÄNEN, ISMO POHJANTAMMI, MATTI SARMELA

Esipuhe

Tämä tutkielma on tehty ryhmätyönä Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksen jatkokoulutuksen yhteysseminaarin ohessa toimivassa pienryhmässä, joka on kokoontunut vuoden alusta muutaman suuren seminaariryhmän jäykkään työskentelyyn vaihtoehtoa hakevan opiskelijan aloitteesta. Seminaarin jäsenet olivat saaneet tottua muodolliseen tutkimussuunnitelmien ja valmiiden töiden esittämiseen. Muunlaisia työskentelytapoja ei suuressa seminaariryhmässä ole voitu hyödyntää.

Pienryhmämme nimettiin varjoseminaariksi. Toisten töiden lopputuloksiin tutustumisen lisäksi päätettiin käydä läpi koko tutkimusprosessi siihen liittyvine käytännön ongelmineen. Ryhmän pieni koko ja sen jäsenten oma aktiivisuus on muodostanut toiminnan rajat. Osallistuminen varjoseminariin korvaa osan varsinaisesta seminaarista. Sen sijaan varsinaisessa yhteysseminaarissa tarkastetaan edelleen myös varjoseminaarilaisten lisensiaattitöiden suunnitelmat ja valmiit työt.

Varjoseminaarissa yhdeksi tavoitteeksi valikoitui erilaisiin lähestymistapoihin ja tutkimusmenetelmiin tutustuminen. Tämä mielessä päätettiin kokeilla pienen yhteisen empiirisen tutkimuksen tekemistä aina aiheen valinnasta ja aineiston keruusta alkaen. Työn tulokset esitettiin Jyväskylässä politiikan tutkimuksen päivillä. Ne ovat luettavissa myös seuraavassa artikkelissa.

Koska yhteisen tutkimuksen tekeminen on koettu ryhmässä antoisaksi ja opettavaiseksi, haluamme artikkelilla herättää keskustelua siitä, missä määrin nykyinen, muodollinen seminaarityöskentely jatkoopinnoissa olisi yleisemmin muutettavissa eräänlai-

sesta 'gatekeepers-areenasta' tutkimusten tai harjoitustöiden tuottamisen foorumiksi.

1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Tutkimuksen tehtävä jakaantuu kahtaalle. Ensinnäkin sen tarkoituksena on kartoittaa ammattipoliitikojen käsityksiä politiikan päiväjärjestyksestä — sen sisällöstä ja muotoutumisprosessista. Toiseksi sen tarkoituksena on harjoittaa tekijöiden kvalitatiivisten empiiristen tutkimusmenetelmien käyttökokemusta ja tutkimuskompetenssia sekä kokeilla ryhmätyön rajoja.

Ammattipoliitikoista valittiin haastattelukohteiksi puoluesihteerit heidän keskeisen asemansa vuoksi. Poliittisen informaation kulun kannalta puoluesihteerit edustavat kiinnostavaa taitekohtaa puolueorganisaation ja valtakunnanpolitiikan välillä.

Tutkimusaineisto kerättiin viiden suurimman puolueen (SDP, Kokoomus, Keskusta, RKP ja SKDL) puoluesihteerin¹ teemahaastatteluna, jota kutsutaan myös avoimen ja strukturoidun haastattelun välimuodoksi (vrt. Grönfors 1982; Hirsjärvi & Hurme 1988). Poliitikantutkimuksen perinteistä kohdealuetta lähestyttiin siinä yleensä käytettyjen menetelmien sijasta enemmänkin 'ymmärtävästä' näkökulmasta ns. kvalitatiivisin menetelmin.

Artikkelissa luodaan aluksi katsaus tutkimusmenetelmään. Sen jälkeen tarkastellaan päiväjärjestyksen käsitettä, toimijoita ja toiminnan tasoja sekä päiväjärjestyksen prosessia, sisältöä ja asiatyyppejä puoluesihteerien puheessa.

¹ SKDL:stä on haastateltu pääsihteeriä. Häntä kutsutaan kuitenkin jatkossa puoluesihteeriksi.

2 Tutkimusmenetelmä

2.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastatteluja ovat käyttäneet esimerkiksi Hemanus (1983) tutkimuksessaan journalistisesta vapaudesta sekä Ahponen ja Järvelä (1983) tutkimuksessaan tehdastyöläisten elämäntavan muutoksesta. Keskeistä menetelmässä on, että avoin haastattelutilanne antaa haastateltavalle mahdollisuuden muodostaa oman käsityksensä käsiteltävistä asioista eikä pelkästään mahdollisuutta valita tutkijan etukäteen oman teoriansa perusteella formuloimista vaihtoehtoisista (tämä ei tietenkään sulje pois 'teoriaa' eräänlaisena havaintokehikkona myös teemahaastattelussa). Karkeasti ottaen haastateltavan annetaan puhua vapaasti, ja tutkija vain pyrkii pitämään huolta siitä, että häntä kiinnostavat aihepiirit tulevat käsitellyiksi (vrt. Grönfors 1982). Teemahaastattelu sopii erityisen hyvin menetelmäksi silloin, kun haastateltavien lukumäärä on melko pieni ja tarkoituksena on eksploratiivinen tutkimus.

Haastateltavien puoluesihteerin valinnassa puolueiden suuruusjärjestys määrättiin kansanedustajapaikkojen mukaan. Viiteen haastateltavaan päätyminen oli pääasiassa tutkimusekonominen kysymys. Aikataulun tiukkuus ja haastattelijoiden määrä rajasi mahdollisuuksia. Haastateltavia olisi tutkimusongelman kannalta voitu valita enemmänkin.

Haastateltaville lähetettiin ensin tutkimushankkeesta kertova kirje tutkimusseminaarin nimissä. Sen jälkeen kukin haastattelija otti yhteyttä puhelimitse haastateltavaansa. Haastattelut haluttiin sijoittaa ajallisesti mahdollisimman lähelle toisiaan, mikä onnistuikin hyvin. Kaikki haastattelut tehtiin viikolla 7 eli 13.-17.2.1989.

Kaikki puoluesihteerit suostuivat haastateltaviksi, eikä erityistä suostuttelua tarvinnut käyttää. Pääasia oli, että heidän kalentereistaan löydettiin haastattelulle sopiva aika. Kirjeessä haastattelun kestoksi arvioitiin noin tunti ja siinä pitäydettiin varsin tarkasti jokaisen kohdalla. Tunti tuntui puoluesihteerin aikataulun kannalta sopivalta ajalta, mutta se on varsin lyhyt aika kunnollisen teemahaastattelun tekemiseen. Haastateltavien joukon pienuus ja täsmällisyys varmasti aiheutti osittain sen, että tutkimuksesta oli hankalaa tai kiusallista kieltäytyä. Eräs puoluesihteereistä myös totesi tutkimukseen suostumiseen tavallaan itsestäänselvyytenä huomauttaen, että "tottakai me haluamme auttaa tiedeyhteisöä".²

² Haastattelutilanne voi merkitä itsensä tärkeäksi poliittiseksi vaikuttajaksi kokevalle poliitikolle jonkinlaista "etualuetta",

Kutakin puoluesihteeriä haastatteli kaksi tutkijaa. Haastattelulle laadittiin yhteinen teemarunko.³

Kaikki teemat käytiin läpi kattavasti eri haastatteluiluissa, tosin ei suinkaan teemarungon mukaisessa järjestyksessä. Haastattelut nauhoitettiin, jotta koko ryhmä voisi niitä helposti jatkossa vertailla ja tarkastella. Kukaan puoluesihteereistä ei kieltänyt haastattelun nauhoittamista. Nauhoista haastattelut kirjoitettiin ulos mahdollisimman autenttisina vertailukelpoisuuden takaamiseksi. Analyysi perustuu näihin kirjoitettuun versioihin. Kirjoitettuja haastatteluja ei katsottu tarpeelliseksi tarkistuttaa haastatteluvaiheella eikä kukaan sitä pyytänytkään.

Haastatteluaineistoa on analysoitu tematisoimalla ja tyypittelemällä. Tutkimuksen tässä vaiheessa rajoitetaan haastattelutilanteiden rekonstruointiin nojaavaan, melko vapaamuotoiseen tulkintaan. Haastattelutilanteessa aineisto muodostuu kahden eri maailman tai "horisontin" kohtaamisesta (ks. Gadamer 1975, 269-272). Haastattelutapahtuma on tällöin molemminpuolisen vuorovaikutuksen ja ymmärtämisen prosessi, joka käynnistyy tilanteeseen kohdistuvista ennakkokäsityksistä ja etenee vähitellen kohti yhteistä ymmärrystä. Kysymys on siis ennen kaikkea molempien osapuolten oppimisesta, uusien merkitysten tuottamisesta ja vanhojen tarkistamisesta. Viittaus kommunikaatioteoriaan on ilmeinen, joskaan tässä ei ole tarpeen puretua kaikkiin yksityiskohtiin.⁴

jossa voi profiloitua ja ansioitua akateemisen maailman kiinnostuneena vastaanottajana ja yhteistyökumppanina (vrt. Goffman 1959).

³ Haastattelun verryttelyksi tiedusteltiin haastateltavan uraa puolueessa. Samoin kysyttiin sitä, minkälainen on nykyinen toimenkuva ja minkälaiseksi haastateltava kokee roolinsa suhteessa puoluekoneistoon/mahdolliseen ministeriryhmään/eduskuntaan.

Varsinaiset kysymykset/teemat olivat seuraavat: Mitä asioita on esillä suomalaisen politiikan päiväjärjestyksessä? Toisin sanoen mitkä asiat ovat nyt ajankohtaisia suomalaisessa politiikassa? - Ovatko samat asiat esillä haastateltavan puolueessa? Miten nämä asiat ovat tulleet esille puolueessa? Miksi juuri nämä asiat? Miksi juuri näihin pitää ottaa kantaa? — Otetaan esille jokin puolueen käsittelemä asia. Miten puolue on koettanut saada tätä asiaa eteenpäin valtakunnan politiikkaan? Mitä keinoja on käytetty? — Miten asioille tehdään tilaa päiväjärjestyksessä? Miten asioita siirretään sieltä sivuun? — Ovatko päiväjärjestyksen saattamisen keinot muuttuneet? Miten hallituspuolueen ja oppositiopuolueen keinot eroavat toisistaan? — Miten puolue on valmistautunut ottamaan kantaa johonkin uuteen asiaan, esimerkiksi Euroopan yhdentymiseen? Miten se on tulossa politiikan päiväjärjestykseen? Mitä mahdollisuuksia puolueella on vaikuttaa Euroopan yhdentymiseen liittyviin päätöksiin? Mitä konkreettisesti tehdään?

⁴ Suullisessa kommunikaatiossa on aina vaara kadottaa merkitys merkitykselliseen "hälyyn". Niinpä menestyksellinen dialogi edellyttää perustavimmillaan ei niinkään voittoa vastapuoles-

2.2 Tutkimuksen erityispiirteitä

Puoluesihteerit ovat henkilöitä, joita usein haastatellaan, joilla on kireä aikataulu ja jotka ovat tottuneet ilmaisemaan itseään. Haastattelijoiden ei tarvinnut suostutella puoluesihteereitä vastaamaan kysymyksiin, vaan he kaikki puhuivat vuolaasti. Haastattelussa säilyi tietty spontaanisuus.

Tutkimushaastattelussa ei pyritty 'juonitteluun' tai saamaan erilaisilla hämäysliikkeillä puoluesihteereitä puhumaan itseään pussiin.⁵ Pikeminkin pyrittiin hakemaan heidän apuaan asiantuntijoina. Tästä lähtökohdasta ovat ns. eliittien haastattelussa lähteneet myös lakimiehiä haastatellut Smigel (1958) sekä liikemiehiä haastatelleet Kincaid & Bright (1957). Tällaisia eliittiin kuuluvia henkilöitä haastateltaessa johdattelu tai vastaväitteet eivät ole yhtä vaarallisia kuin haastattelussa yleensä. Esimerkiksi Smigel korostaa, että ns. eliittihaastattelussa kysymyksiltä vaaditaan mielenkiintoisuutta, miksei provosoivuuttakin. Keskeistä on tilanteen saaminen haasteelliseksi myös haastateltavalle. Puoluesihteerit pitivät haastattelutilanteita mielenkiintoisina.⁶

Liikemieseliittiä haastatelleet Kincaid & Bright pitivät pari- eli "tandemhaastattelua" erityisen sopivana asiantuntijaeliittien haastatteluun. Sen hyviksi puoliksi he mainitsivat sen, että 1) haastattelu on sujuvaa ja sitä on helppoa ylläpitää keskusteluna, 2) saatu informaatio tulee tehokkaasti käyttöön, kun molemmat haastattelijat tekevät tilanteista havain-

ta vaan 'kolmannen', häiritsevän osapuolen sulkeistamista, mistä seuraa dialogin osapuolten liukuminen yhteisen kielen alueelle (Serres 1982, 66–67).

⁵ Tarkasti ottaen haastattelutilanteesta muodostuu erilainen haastattelijoiden lukumäärästä riippuen. Kahden keskustelijan välinen suora dialogi muuttuu kolmannen keskustelijan ottaessa osaa keskusteluun. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita TV:n vaalitentit, joissa kaksi toimittajaa haastattelee yhtä poliitikkoa. Tässä tutkimuksessa haastattelijat eivät kuitenkaan pyrkineet hyödyntämään strategista asemaansa.

⁶ Esimerkki haastattelua koskevasta kommentista: "Minusta tää oli ihan kiva ja me päästiin tässä aika hyvin — — minusta teillä oli hyviä kysymyksiä — —. Sitten kun teette yhteenvedon, olis kauheen hauska saada se — —. Minusta tämä on oikeen hausta tapa tutkia politiikkaa, kun jossain vaiheessa tuntuu, että tämän niin sanotun tiedemaailman puolelta käytetään puheenvuoroja, jotka meidän mielestä joskus perustuu ennakkoluuloihin ja tällaseen hirveen pintapuoliseen tuntemukseen. Minusta on kauheen hyvä, että tutkitaan miten nämä organisaatiot toimii. Siitä on varmaan hyötyä myös muille politiikan tutkijoille. Mä olen joskus ajatellut, että niiden pitäisi edes istua eduskunnan kuppilaa joksikin aikaa tai käydä jossakin poliittisessa tilaisuudessa."

Toinen puoluesihteeri vertasi tutkimushaastattelua toimittajien tekemiin haastatteluihin ja piti tutkimushaastattelua myönteisenä kokemuksena, koska tutkijat tekevät politiikolle "outoja" ja ajattelemaan viritäviä kysymyksiä.

tojaan, 3) analyysivaiheessa parityö lisää analyysin tarkkuutta ja kattavuutta, karsii yksilöllisiä virhetulintoja ja aineiston valikointia, ja lisäksi koko tutkimusraportti voidaan alistaa useamman ihmisen tarkasteluun. Sama pätee myös puoluesihteerien haastatteluihin. Kahden haastattelijan käytön voidaan siis sanoa lisänneen aineiston ja analyysin validiteettia.

3 Puoluesihteerin käsitykset politiikan päiväjärjestyksestä

3.1 Päiväjärjestyksen käsite

Puoluesihteereille lähetetyssä kirjeessä politiikan päiväjärjestyksen määriteltiin tarkoittavan "niitä asiakysymyksiä, jotka ovat eri syistä nousseet poliittisen päätöksenteon ja keskustelun kohteeksi". Haastattelujen kuluessa käsite tarkentui asioiden tulemiseksi valtakunnanpolitiikan keskustelun ja päätöksenteon alueelle ja niiden poistumiseksi sieltä. Voidaan siis puhua erikseen keskustelupäiväjärjestyksestä ja toisaalta päätöksentekopäiväjärjestyksestä.

Päiväjärjestyksessä on puoluesihteerien näkökulmasta olennaista puolueiden välinen taistelu siitä, mitkä asiat saadaan nostetuksi valtakunnanpolitiikkaan ja mitkä jäävät puolueiden sisäisiksi keskustelunaiheiksi.⁷

3.2 Päiväjärjestyksen toimijat ja toiminnan tasot

Puoluesihteerien puheessa politiikan päiväjärjestykseen vaikuttavista toimijoista nousi maan hallitus keskeisimpään asemaan. Hallituksen politiikka näytti osittain samastuvan hallituspuolueiden politiikkaan tai alistuvan sille. Toisaalta hallituspuolueiden sihteereille erottelu oman ministeriryhmän ja puolueorganisaation välillä oli kuitenkin merkittävä, joskin jonkin verran ongelmallinen, selittämistä ja huolenpitoa kaipaava suhde. Hallituskeskeiseksi nähtiin paitsi poliittinen päätöksenteko myös julkinen keskustelu, jota pidettiin kuitenkin opposition tärkeimpänä mahdollisuutena saattaa asioita valtakunnanpolitiikan päiväjärjestykseen.

"Ei niinkään järeä asia kuin opposition välikysymys määrää, mistä keskustellaan kuin korkein-

⁷ Päiväjärjestyksen käsite nojaa osittain amerikkalaista politiikan tutkimusta pitkään hallinneeseen community power research —traditioon, jossa valta käsitteellistetään päätöksenteon alueelle kuuluvaksi, agendan muodostumisprosessin olennaiseksi komponentiksi (ks. esim. Lasswell & Kaplan 1950; Mills 1956; Bacharach & Baratz 1963; Dahl 1966; Polsby 1969 sekä myös Cobb & Elder 1972 ja Richardson (ed.) 1982).

taan kolme päivää. Ja kyllä sekin tulee niistä päiväjärjestysasioista, jotka tulevat hallitusohjelman toteuttamisesta, budjetin laadintaan ja toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä ja hallituksen muista esityksistä. Tämä on tavattoman hallituskeskeistä tämä päiväjärjestyksen sisällön muotoutuminen.”

”Kyllä oppositio pääsee vaikuttamaan hallituspuolueiden käyttäytymiseen, ei välttämättä niin että ne saisivat asioita päiväjärjestykseen, mutta ne päättää aika lailla hallituspuolueiden liikku-
matiasta.”

Eduskunta ei esiintynyt kovin keskeisenä toimijana politiikan päiväjärjestyksessä. Toisaalta kukaan puoluesihteereistä ei kiistänyt kansan valtuuttaman eduskunnan asemaa parlamentarismissa sinänsä. Kuitenkin sillä näytti olevan aktiivinen rooli vain keskustelupäiväjärjestyksessä.

”Eli kun hallituksella on enemmistö, niin sen ei tarvitse välittää eduskunnasta oikeastaan muutoinkin että se pärjää keskustelussa. — Sitä korkeintaan huolettava se, että tuo eduskunta on kuitenkin keskustelun keskiö Suomessa, politiikassa. Sen pitää koettaa siellä menestyä — sanansäilyssä.

Puoluesihteerit eivät päiväjärjestyksestä puhuttaessa maininneet tasavallan presidenttiä vaikuttajana. Yksi puoluesihteeri viittasi presidentin ja julkisen keskustelun väliseen suhteeseen.

”Esimerkiksi ulkopoliittisista asioista keskustellaan nyt paljon helpommin kuin aikaisemmin. Ei sitä kysytä sillä lailla presidentin kantaa ennenkuin lausutaan jotain julki.”

”Valtio” nimettiin päiväjärjestyksen toimijaksi ainoastaan yhdessä haastattelussa. Sen sijaan valtiokoneistoon viitattiin hallinnon ja byrokratian käsitteillä kaikissa haastatteluissa. Puoluepolitiikan ja valtionhallinnon yhteys nähtiin epäsuoraksi puolueessa olevan asiantuntemuksen välittämiseksi hallintoon. Päiväjärjestyksestä käytävän taistelun areena valtionhallinto ei ollut olennainen.

Kaikki puoluesihteerit pitivät puolueissa tapahtuvaa asioiden valmistelua tärkeänä. Enää ei voi julkisesti esittää poliittisia aloitteita, ellei taustalla ole tarjota täsmällisiä keinoja niiden toteuttamiseksi. Monimutkaistuneen yhteiskunnan paineessa asiantuntemus on siten välttämätöntä. Uusien asioiden tai asiakokonaisuuksien myötä asiantuntijaorganisaatioita oli puoluesihteerien mukaan myös perustettu — lyhyeksikin ajaksi ja vain yhtä asiaa varten. Vaikka asioiden perusteellinen valmistelu puolueessa nähtiinkin välttämättömänä ei käsitysasian-

tuntijavallan ja demokratian välisestä suhteesta ollut yksiselitteinen.

”Ei poliitikot pärjää keskenään kabineteissa, jos ne meinaa tehdä kunnollisia päätöksiä. Nää asiat monimutkaistuu sillä tavalla, että pitää olla käytössä asiantuntemusta ja asiantuntijoita päätöksenteon miltei joka vaiheessa.”

”Mä luulen, että siihen syntyy kuilu. Vain tietty osa — sellaset, jotka on asiantuntijoita, on saaneet informaatiota — pystyy sen ymmärtämään kaikkia yksityiskohtia myöten ja muodostaa tietynlaisen sanoisko ‘eliitin’ tässä asiassa.”

Puoluesihteerien mukaan sidosryhmien — kuten ammattiyhdistysliikkeen ja elinkeinoelämän järjestöjen — asiantuntemusta käytettiin puolueissa hyväksi asioiden valmistelussa. Toisaalta esimerkiksi “elinkeinoelämä” koettiin myös painostusryhmäksi.

Puolueen kentän tai ruohonjuuritason mahdollisuus vaikuttaa valtakunnan politiikan päiväjärjestykseen koettiin enemmän tai vähemmän haasteellisenä puolueorganisaatiolle. Puoluesihteerien näkökulma kenttään oli ylhäältä alaspäin katsova. Velvollisuudeksi nähtiin kuitenkin tavalla tai toisella tietää, mitä kentällä ajatellaan.

”Osa päiväjärjestysasioista on tätä kentän huolta ja valmennusta, mutta se on enemmänkin koheesioyhteyden ylläpitämistä, ihmisten aktiivisuudesta ja argumenttien antamista käynnissä olevaan keskusteluun. Ne substanssikysymykset tulevat hallituspolitiikasta ei ne varsinaisesti nouse tuolta kentältä.”

”On erittäin harvinaista, että suoraan perustasolta tänne esimerkiksi keskustelutoimistoon tuotaisiin asioita. Mutta piirien, joihin siis perusjärjestöt kootaan, kautta tulee jonkin verran. Mutta meillä on raskas traditio, jossa odotetaan, että täältä keskustasolta annetaan suuntaviittoa ym. Siis, että täältä syötetään heille.”

3.3 Päiväjärjestyksen prosessi

Prosessilla tarkoitetaan tässä valtakunnanpolitiikan päiväjärjestyksen (vrt. kuvio 4) asioiden syntyä, elämää ja kuolemaa. Prosessissa voidaan erottaa seuraavat vaiheet:

- 1) mistä asiat tulevat;
- 2) miten asiat tulevat esiin tai miten ne löydetään;
- 3) miten asioita viedään eteenpäin eli miten ne pääsevät päiväjärjestykseen sekä
- 4) miten asiat poistuvat päiväjärjestyksestä.

Päiväjärjestyksen asioiden puoluesihteerit katsovat nousevan “todellisuudesta” tai “yhteiskunnas-

ta". Sen sijaan keinotekoisien asioiden ei uskota pääsevän päiväjärjestykseen tai ainakaan pitkään pysyvän siellä; itse asiassa tällaisten asioiden esiin tuomista ja eteenpäin ajamista paheksuttiin moraalisesti. Niiden ei katsottu vaikuttavan valtakunnan päätöksenteon päiväjärjestykseen, sillä Suomessa ollaan vielä "sillä tavalla terveellä pohjalla, että jonkun henkilön imagon mukanaan tuomat asiat elävät jonkun aikaa mutta onneksi unohtuva teivätkä pääse hallitsemaan ns. vakavaa politiikkaa hallituksessa, eduskunnassa ja työmarkkinajärjestöissä". Niiden pelättiin kuitenkin johtavan kansaa — ennen kaikkea sen äänestyspäätöksiä — harhaan.

Puolueiden ja puoluesihteerien on oltava jatkuvasti valppaina, jotta asiat tulisivat esiin ja jotta mikään potentiaalisesti tärkeä asia ei jäisi huomaamatta. "Elävä kontakti" kansaan, omaan järjestöväkeen ja sidosryhmiin on olennainen. Puoluesihteerit käyvät ahkerasti puhujakerroksilla, pitävät yllä kirjeenvaihtoa ja seuraavat tiedotusvälineitä. Gallupit ja tutkimukset ovat myös tärkeitä. Puolueen työryhmät ja asiantuntija-apat ovat tarpeen jo tässä asioiden etsintävaiheessa, vaikka niiden osuus korostuu silloin, kun asioille tehdään jotain. Niitähän pohditaan ja muokataan aatteen tai strategian mukaisiksi. Asiat sinänsä ovat raaka-ainetta puoleen kannanotoille ja linjauksille. Asioita viedään eteenpäin "toistamalla niitä eri kanavia pitkin" jopa vuosikausia; erityisen tärkeää toistaminen on silloin, kun jostain asiasta halutaan tehdä ihmisten silmissä puolueen oma asia. Asioita viedään eteenpäin mm. eduskunnassa, hallituksessa, tiedotusvälineissä, vaaleissa ja puolueen omissa tilaisuuksissa.⁸

Puoluesihteerien mukaan asiat poistuvat valtakunnanpolitiikan päiväjärjestyksestä, kun tehdään niitä koskevia päätöksiä ja toimenpiteitä, ts. kun ne valmistuvat. Näin kuitenkin poistuvat vain harvat asiat, suuret asiakategoriat sen sijaan ehkä säilyvät "ikuisesti".

"— tietysti asioita poistuu päiväjärjestyksestä myös sillä tavalla, että ne muuttuvat teoiksi, laeiksi, päätöksiksi, rakennuksiksi, koulutusjärjestelmiksi ja niin pois päin. Mutta eihän ne sillä tavalla poistu, koska jos ajatellaan tärkeimpiä politiikan lohkoja, —, ne on jatkuvasti esillä."

⁸ On huomattava, että päiväjärjestyksessä on puolueen kannalta sisä- ja ulkosyntyisiä asioita. Jotkut asiat ovat puolueen tai politiikan omia, ts. sellaisia joita pyritään "kirjoittamaan agendaan" niin kuin yksi puoluesihteeri sanoi. Näihin asioihin voitaneen soveltaa tuoteanalogiaa, niin kuin kaksi haastateltua tekikin. Toisessa ääripäässä ovat sitten sellaiset asiat, jotka toimijan ennakoimatta nousevat valtakunnanpolitiikan päiväjärjestykseen ja joihin on nopeasti reagoitava.

"— isot asiat eivät valmistu koskaan eli asuntopolitiikka, ympäristöpolitiikka, energia-politiikka. — Sisällöllisesti ne vaihtuvat, mutta ongelma säilyy."

Opposition näkökulmasta jokin asia saattaa poistua yksinkertaisesti siten, että hallitus ei ota sitä käsittelyyn.

"Kun ei vaan oteta käsiteltäväksi, niin sillä siisti. — Vaikka oppositio tois esiin kuinka tärkeän asian ja hallitus ei halua, niin se on niin helppoa, että ei vaan ota."

3.4 Tiedotusvälinejulkisuus puoluesihteerien haastatteluissa

Puoluesihteerien haastatteluista voidaan erottaa heidän käsityksensä tiedotusvälineiden roolista politiikan päiväjärjestyksen muotoutumisessa ja toisaalta heidän käsityksensä tiedotusvälineiden/julkisuuden roolista suhteessa kansalaisiin. Lisäksi päiväjärjestystä voi tarkastella erikseen keskustelu- ja päätöksentekopäiväjärjestyksenä.

Puoluesihteerien käsityksen mukaan tiedotusvälineet vaikuttavat juuri valtakunnanpolitiikan keskustelupäiväjärjestyksen muotoutumiseen. Kaikkien haastateltavien mielestä valtakunnanpolitiikka on Suomessa niin "hallitusvetoista" että hallitus tai hallituspuolueet päättävät sen, mitkä asiat nousevat poliittisen päätöksenteon kohteeksi.

Hallituspuolueiden puoluesihteerien mielestä tiedotusvälineet nostavat keskusteluun pääasiassa hallituksesta tai politiikasta lähtöisin olevien asioiden yksityiskohtia. Toisaalta ne määrittelevät keskusteluun tulevien asioiden mittasuhteita. Tiedotusvälineillä nähtiin myös itsenäisempää roolia asioiden nostamisessa keskusteluun. Kuitenkin muistutettiin, että jos poliitikko tai puolue ei asiaan tartu, se ei siirry päätöksentekopäiväjärjestykseen.

Esimerkiksi hallituspuolueen puoluesihteeri vastaa seuraavasti kysymykseen "Miten paljon sinusta politiikan päiväjärjestykseen vaikuttaa tiedotusvälineet?"

"Joo, kyllähän tiedotusvälineitten rooli varmasti on viime vuosina noussut, mutt kyllähän ne impulssit tietysti tulee sinne politiikasta päin. Mutta asioiden mittasuhteessa ei tietysti aina ole kysymys puolueitten tietoisesta valinnasta tai tahdosta tai edes — jos yrittää jotenkin objektiivisesti katsoa — niin välttämättä ei ole sillä tavalla tärkeimpiä asioita käsitelty kyllä eniten, vaan voidaan käsitellä hyvinkin vahvasti jotain triviaaliakin asioita."

Ja oppositiopuolueen puoluesihteeri seuraavasti:

“Varmasti on tiedotusvälineillä erittäin tärkeä rooli. Mutta sitten mitkä todella tulee poliittisen päätöksenteonkin kohteeksi kyllä se on ilman muutahallituspuolueiden ratkaisussa.”

Tiedotusvälineiden ohjaajia tuntuvat olevan toisaalta isot puolueet ja toisaalta hallituspuolueet. Pienen puolueen, varsinkin pienen oppositiopuolueen asema on vaikea.

— — — pienen puolueen on usein aika hankala itse päättää mistä keskustellaan, että joudumme aikalailla tarttumaan isompien tahojen asioihin. Ne on suurempien puolueiden, työmarkkinajärjestöjen aihepiirit, puhumattakaan lehdistön mielikki-aiheista — — —.

“Mä sanoisin, että kun meillä perinteisesti on tällainen enemmistöhallituspohja, niin oppositiopuolueen keinot on aika vähäiset näin yleisesti arvioiden — — — . Keinot ovat: yrittää saada asialle julkisuutta, mutta sekin on aika vaikeeta oppositiopuolueelle — — — . Tää mahdollisuus oppositiolle vaikuttaa rakentuu sen varaan että saa asialle julkisuutta.”

Oppositio näkee tiedotusvälinejulkisuuden siis yhtenä keskeisenä keinona ajaa omia asioitaan eteenpäin valtakunnanpolitiikassa, jolloin hallituspuolueelle julkisuus näyttäytyy heidän liikkumatiolansa rajoittavana. Suuren oppositiopuolueen puoluesihteerin haastattelussa julkisuuden saamisen vaikeudet eivät tule esille.

Pienelle puolueelle tiedotusvälinejulkisuus näyttäytyy enemmän itsenäisenä tai omalakisena kuin suurelle puolueelle. Suuren puolueen ja varsinkin hallituspuolueen edustaja voi käyttää tiedotusvälineitä resurssina ja myös poliitikkojen keskinäisviestinnän välineenä — ”nostaa profiilia” eli ”mennä ja antaa Helsingin Sanomille haastattelun”. Pienelle puolueelle ”julkisuus on semmoista kuin se on”. Tietysti myös suurempien puolueiden puoluesihteerit sanovat tiedotusvälineiden keskeisen aseman muuttaneet politiikan tekoa. Sillä ”julkisuuden ehdot määräävät entistä enemmän politiikan sisältöä, pinnallistumista ja asioiden alistumista henkilökuville”. Tai toisaalta tiedotusvälineiden kontrolli asettaa poliitikkoja vastuuseen tekemisistään enemmän kuin aikaisemmin:

“ — — — ja vastuuseenkin joutuu varmasti tehokkaammin kuin joskus aikaisemmin ja se varmaan sitten kertoo kansanvaltaisen järjestelmän kehittymisestä. — — — poliitikkojen tekemisiä seurataan paljon tarkemminkuin joskus aikaisemmin. Kaikki tehdään julkisuudessa — — — kun kaikki tehdään julkisuudessa, se kuluttaa ihmistä. Se

kuluttaa tietysti sen kuvaa, mut se kuluttaa sitä muutenkin helvetin paljon nopeammassa temppossa kuin joskus aikaisemmin.”

Tiedotusvälineiden keskeisin merkitys puoluesihteerien käsityksissä näyttää olevan lähtöisin niiden välittäjäasemasta poliitikkojen suhteessa kansalaisyliin — äänestäjiin ja kannattajiin. Erityisesti perinteisillä joukkoapuoluueilla myös suora kosketus kannattajiin ja äänestäjiin kenttäkierrosten kautta on keskeinen. Puoluesihteerit näyttävät korostavan sen tärkeyttä usein heidän mielestään ”vääristelevän” julkisuuden vastapainona. Kentältä vaistotaan kansan tuntoja.

Esimerkiksi suuren puolueen puoluesihteerin kommentoi seuraavasti haastattelijoiden kysymystä ”Julkisuuteen ei siis voi oikein luottaa?”

“Ei. Kyllä entistä enemmän mä, luulen, poliittisessa työssä tulee tällaiset suorat kosketukset sekä jäseniin että kannattajiin”.

Yksi puoluesihteerin erotti suoraan ns. tekojen vakavan politiikan ja julkisuuspolitiikan, jonka hän olettaa ohjaavan kansalaisten mielipiteitä ja äänestyspäätöksiä mutta mikä ei välttämättä merkitse mitään yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta. Vaalipolitiikassa tiedotusvälineet ovat siten elintärkeitä. Hän arveli, että

“ — — — ehkä vielä ollaan sillä tavalla terveellä pohjalla, että jonkun henkilön tavallaan imagon mukanaan tuomat asiat, niin ne jonkun aikaa elävät, mutta onneksi unohtuvat eivätkä pääse hallitsemaan sitä ns. vakavaa politiikkaa hallituksessa, eduskunnassa ja työmarkkinajärjestöissä. Mutta moni poliitikko elää tällä. Hän on jonkun aikaa tuolla asialla esillä ja sitten tuolla asialla ja ne tulevat ja menevät vaikuttamatta yhteiskunnan suuntaan mutta halliten kuitenkin ihmisten mielipiteitä, äänestyspäätöksiä.”

Tiedotusoppillisessa ns. päiväjärjestystutkimuksessa on todistettu pitkään tiedotusvälineiden roolia kansalaisten tai kansakunnan päiväjärjestyksen muotoutumisessa. Tiedotusvälineet eivät sen mukaan tunnetusti vaikuta niinkään siihen, mitä asioita ajatellaan vaan siihen mistä asioista ajatellaan jotain. Tiedotusvälineiden on arvioitu muokkavaan paitsi kansalaisten myös poliitikkojen päiväjärjestystä eli määräävän asioita, joita he pitävät tärkeinä ja joista he lausuvat mielipiteitään. Esimerkiksi Weaverin (1981) tutkimuksessa Yhdysvalloista arvioidaan tiedotusvälineiden luovan koko vaalien ja vaalien jälkeisen politiikan näyttämön ja asettavat paitsi kansalaisten myös poliitikkojen päiväjärjestyksen (Weaver ym. 1981, 203—204).

Tämän päiväjärjestys hypoteesin yksipuolisen käytön kriitikot ovat puolestaan kysyneet, mistä tiedotusvälineet saavat esittämänsä päiväjärjestyksen sisällön. Se tuskin syntyy täysin tiedotusvälineiden ja toimittajien itsenäisenä luomuksena, vaan sen muotoutumiseen vaikuttavat mm. poliitikot ja puolueet antamallaan informaatiolla tai sen antamatta jättämisellä (vrt. Blumler 1985, 191—192). Vastavasti Kent Asp (1988) on päätenyt tutkittuaan ruotsalaisia vaalikampanjoita 1980-luvulla siihen, että puolueet näyttävät määräävän sen asijoukon, josta tiedotusvälineet puheenaiheensa valitsevat. Asijoukon eri asioiden saamia mittasuhteita tai esille ottamista esimerkiksi eri puolueiden vaaliteissa sen sijaan kontrolloivat tiedotusvälineet. Puoluesihteerien käsitykset näyttävät tukevan tätä väitettä.

Tiedotusvälineet näyttävät siis puoluesihteerien käsityksen mukaan ohjaavan kansalaisten ja sitä kautta välillisesti poliitikkojen päiväjärjestystä ja liikkumatilaa. Johtavilla poliitikoilla, kuten puoluesihteereillä oletettavasti on itsenäisempi asema suhteessa tiedotusvälineisiin kuin esimerkiksi kansanedustajilla. Mielenkiintoinen tältä kannalta on Eiden (1984, 142) norjalaisten kansanedustajien keskuudessa tekemä kysely, jonka mukaan johtavat poliitikot Norjassa arvioivat tiedotusvälineiden poliittikkaa ohjaavan roolin selvästi vähäisemmäksi kuin rivikansanedustajat tekivät.

3.5 Päiväjärjestyksen sisältö

Poliittisen päiväjärjestyksen asiatyyppejä voidaan aineiston perusteella luokitella kahdella tavalla. Ensiksikin tarkastellaan puoluesihteerien antamaa kuvausta päiväjärjestyksen sisällöstä (substanssi-vointi) ja toiseksi erotellaan arvoja, joita puoluesihteerit liittävät päiväjärjestyksen sisältöön (adjektivi-vointi).⁹

Kaikki viisi puoluesihteeriä nostivat yksimielisesti asunto- ja ympäristöpolitiikan päiväjärjestyksen kärkeen. Asuntopolitiikkaa pidettiin akuuttina ongelmana ja yhteyksiä haettiin maapolitiikkaan ja

⁹ Kielioppitermien lainaaminen tässä yhteydessä viittaa terminologisten keksintöjen käyttöön, mihin on yleensä totuttu suhtautumaan penseästi. Neologismit ovat kuitenkin väistämättömiä, jos halutaan irtautua tavanomaisista merkityksistä ja nimetä uudestaan tiettyjä sisältöjä, ts. antaa niille arkikielestä poikkeava merkitys (Jameson 1974, 153). Seuraavassa käytettävä aktiivista toimintaa korostava jako (vrt. kuviot) muuttaa muussa tapauksessa staattiseksi jäävän luokittelun dynaamiseksi prosessiksi, jota voidaan täydentää tai supistaa ja joka näyttää, kuinka politiikan päiväjärjestys skemaattisesti toimii, kuinka se itsessään ja poliittikkaa tuottaessaan on poliittinen (luokitteluratkaisuista ks. esim. Shapiro 1988, 11).

rahamarkkinoiden vapautumiseen. Ympäristöasioita luonnehdittiin puoluerajoja rikkoviksi universaaleiksi kysymyksiksi, jotka eivät tulevaisuudessa poistu politiikan päiväjärjestyksestä.

Muita keskeisiä päiväjärjestyksen sisältökysymyksiä olivat veropolitiikka, Euroopan yhdentymisen ja julkisen talouden hoito (säästölait, hallinta). Puoluesihteerit olivat yksimielisiä talouspolitiikan keskeisyydestä päiväjärjestyksessä. Loput asiat hajaantuivat siten, että kaksi puoluesihteeriä otti esiin päivähoitoasiat ja yksiperusturvan ja työelämän demokratisoimisen.

Kun päiväjärjestyksen mieltämistä tarkastellaan poliittisen oikeiston ja vasemmiston välisenä kysymyksenä, tulee esiin sosiaalisten kysymysten painottuneisuus vasemmistopuoleiden päiväjärjestyksessä.¹⁰ Hallitus- ja oppositiopuolueiden puoluesihteerien mielteissä ei sensijaan ollut oleellisia eroja. Sekä hallitus- että oppositiopuolueiden puoluesihteerit jakoivat keskeiset näkemykset politiikan päiväjärjestyksen substanssista. Kaiken kaikkiaan puoluesihteerit olivat hyvin yksimielisiä politiikan päiväjärjestyksen sisällöstä.

Päiväjärjestyksen sisällön ohella on mielekästä selvittää niitä arvotuksia ja luokitteluperusteita, joita puoluesihteerit liittävät politiikan substanssikieliseen (adjektivi-vointi). Puoluesihteerit olivat hyvin yksimielisiä asioiden luokittelusta. Alla olevaan kaavioon on tiivistetty puoluesihteerien käytämät luokitteluperusteet.

Politiikassa on joko nopeasti vaihtuvia kysymyksiä ja niiden rinnalla joukko "ikuisuuskielisiä", jotka eivät poistu päiväjärjestyksestä muuten kuin hyvin pitkällä aikavälillä. Näiden kysymysten rinnalla on vielä ns. nousevat kysymykset eli ne asiat, jotka ovat juuri tulossa keskustelun tai päätöksenteon kohteiksi. Puoluesihteerit lukivat ympäristökysymykset tähän ryhmään.

Toinen jakoperuste on asioiden luokittelu rutiinin omaisiin ja luoviin tai luovaa valmistelua vaativiin asioihin. Tulokannan alueelle siirrytään, kun päiväjärjestyksen sisältöä luokitellaan hallittaviin eli ainakin näennäisesti omasta ympäristöstä nostettuihin ja toisaalta hallitsemattomiin eli oman ryhmän ulkopuolelta tuleviin asioihin.

Väliin näyttää jäävän varsin vähän "kuumempia" jakoperusteita, tosin kaikkein "kuumimmassa" päässä puoluesihteerit olivat hyvin yksimielisiä. Täältä löytyy myös kaikkein mielenkiintoisin jakoperuste. Poliitiikan strategiseen kielenkäyttöön näyttää kuu-

¹⁰ Vasemmistopuolueiden puoluesihteerit ovat naisia, mikä saattaa osaksi selittää tätä painotusta.

SDP	Keskusta	Kokoomus	SKDL	RKP
	verot	vero-uudistus	verotus	veropolitiikka
asuntopolitiikka	asunto- kriisi	asuntopoli- tiikka	asuntopo- litiikka	asunto- politiikka
ympäristö- asiat	ympäristö- asiat	ympäristö- politiikka	ympäristö- kysymykset	ympäristö- politiikka
Euroopan yhdenty- minen	Euroopan integraatio	kv. yhteis- integraatio	Euroopan vastuulli- suus	Euroopan integ- raatio
talouden hallinta		julk. menojen leikkaus	julk. menojen säästölaite	talous- poli- tiikka
päivähoito- asiat			päivähoito- asiat perusturva työelämän demokrati- sointi	

Kuvio 1. Puolueshteereiden esille tuomat päiväjärjestyskysymykset helmikuussa 1989

SDP	Keskusta	Kokoomus	SKDL	RKP
nopeat/ nousevat/ pysyvät	nopeat/ nousevat/ pysyvät	nopeat/ pysyvät	nopeat/ pysyvät	nopeat/ pysyvät
rutiinin- omaiset/ luovat	rutiini- omaiset/ luovat	rutiinin- omaiset/ luovat		
hallit- tavat/ hallit- semat- tomat	hallit- tavat/ hallit- semat- tomat	hallit- tavat/ hallit- semat- tomat	hallit- tavat/ hallit- semat- tomat	hallit- tavat/ hallit- semat- tomat konsen- suaali- set/ arat
		univer- saalit/ puolue- kohtaise	arvosuun- tautuneet/ kylmät	
hyvät/ huonot	hyvät/ huonot	hyvät/ huonot	hyvät/ huono	hyvät/ huonot

Kuvio 2. Puolueshteereiden käyttämät politiikan päiväjärjestyksensisällön luokitteluperusteet 'kylmästä' 'kuumaan' ulottuvuuteen.

hyvä huono	tieto roska	tärkeys triviaalisuus	vakavuus henkilöis-tyneisyys	asiat imagot
hyvä huono	perustavuus pinnallisuus	olennaisuus epäolennaisuus		harkitsevuus keskeneräisyys
hyvä huono	konkretisoitavuus filosofointi			

Kuvio 3. Puoluesihteereiden käyttämät hyvän ja huonon politiikanerottelutekniikat.

luvan hyvin kiinteästi sisäänrakennettu mekanismi, jonka avulla tietynlainen politiikka tai tietyt esille nostetut asiat voidaan luokitella joidenkin kriteerien mukaan joko hyväksi tai huonoksi politiikaksi. Hyvä—huono-ulottuvuutta voidaan eritellä haastatteluaineiston perusteella tarkemmin ja unohtaa yksittäisten puoluesihteerien väliset erot (kaikki haastateltavat siis toivat esille enemmän tai vähemmän eksplisiittisesti tämän ulottuvuuden).

Mitä tämä sitten merkitsee politiikan päiväjärjestyksen muotoutumisen kannalta? Tuskin mitään muuta kuin koherenttia politiikan sisältöä, ainakin reunaehto- ja tasolla. Tulkinnan kannalta on hyvä muistaa, ettei tämän aineiston perusteella vielä voida sanoa juuri mitään niiden asioiden luonteesta, joihin puoluesihteerit sovelsivatyllä esitettyä hyvä—huono- luokittelua. Jos lopuksi vedetään yhteen substantivoinnin ja adjektivoinnin tuottamat sisältötyypittelyt ja katsotaan, kuinka puoluesihteerit liittivät nämä ulottuvuudet toisiinsa, saadaan muotoiltua politiikan päiväjärjestyksen vakaisuutta tukeva päätelmä: päiväjärjestyksen näkyvä sisältö pyritään puolueiden keskinäisessä kamppailussa kokoamaan hyvästä ja kestävästä politiikasta. Mitä hyvän politiikan kriteerit sitten tarkkaanottaen ovat, kuuluu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

4 Päätelmiä

4.1 Taistelu politiikan päiväjärjestyksestä

Puoluesihteerien näkökulmasta valtakunnanpolitiikan päiväjärjestys on tulos puolueiden välisestä taistelusta, jossa yhteiskunnallisesta todellisuudesta nousevat asiat noteerataan ja punnitaan. Puoluesihteerien käsityksen mukaan pääsääntöisesti vain 'painavat' asiat otetaan valtakunnanpoliittisen päätöksenteon kohteiksi. Puolueilla taas on erilaiset mahdollisuudet määrittää asioiden painoarvoa. Hallituspuolueet ovat tietenkin etulyöntiasemassa, mutta oppositiopuolueet voivat rajoittaa hallituksen

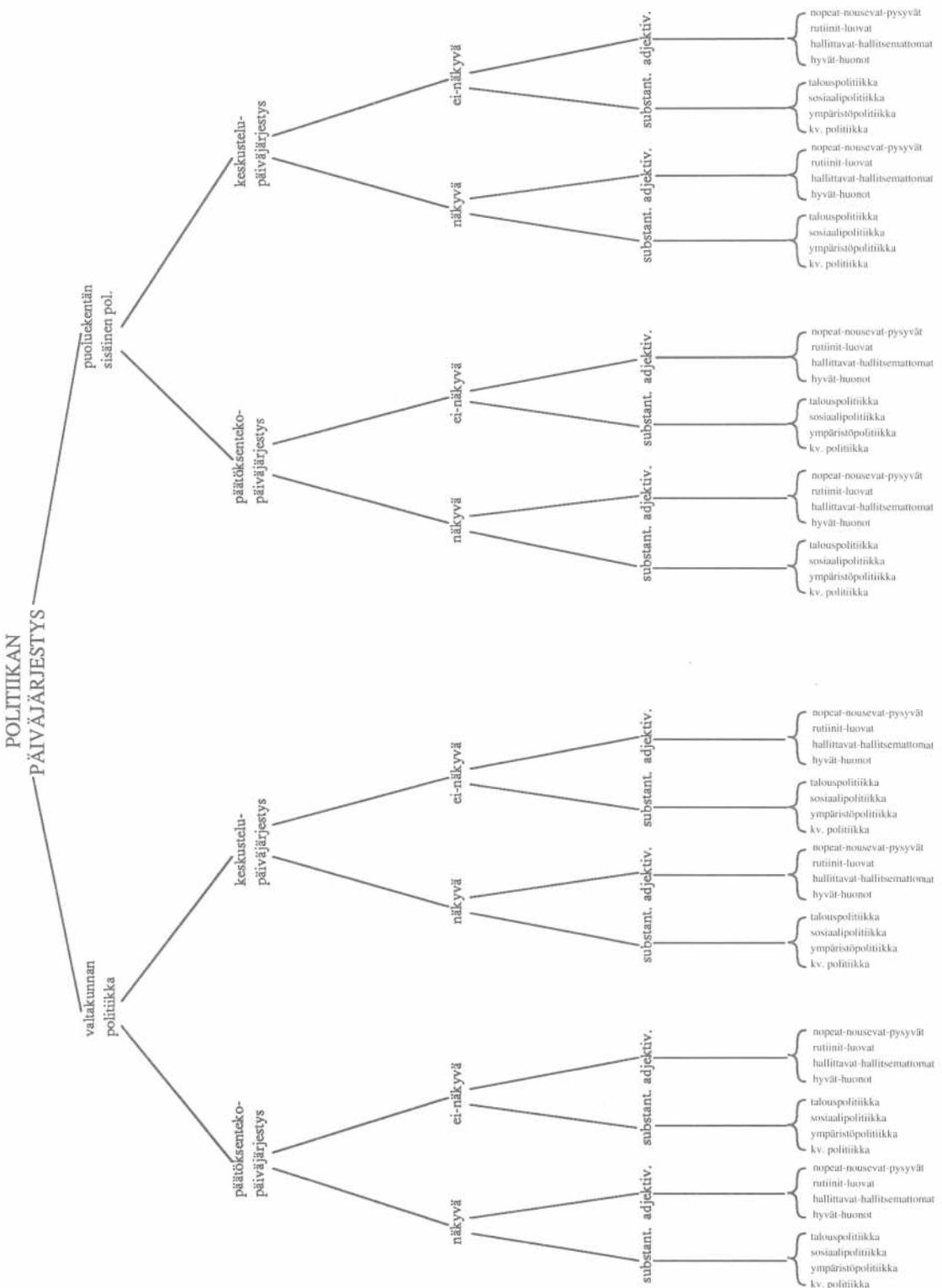
toimia nostamalla asioita keskustelupäiväjärjestyseen. Maan hallitus näyttää puoluesihteerien käsityksissä muodostavan päiväjärjestyksen komento-keskuksen ja ylimmän punnitsijan, minne puolueiden toiminta suuntautuu.

Puoluesihteerien oma asema politiikan päiväjärjestyksessä määrittäyty toisaalta suhteesta kannattajiin ja toisaalta siitä strategisesta asemasta, joka puolueella on hallitusjohtoisesti toimivassa valtakunnanpolitiikassa. Heidän asemansa poliittisen informaatiovirran solmukohdassa määrittää heidän käsityksiään valtakunnanpolitiikan päiväjärjestyksestä.

Päiväjärjestys on kooltaan rajallinen. Tämä koskee tietenkin ennen muuta päätöksenteon päiväjärjestystä, jossa painavat asiat syrjäyttävät tai niiden tulisi puoluesihteerien mielestä syrjäyttää kevyet ja pinnalliset asiat. Päiväjärjestyksen sanottiin olevan tässä mielessä elastinen. Keskustelupäiväjärjestyksestä puoluesihteerit eivät olleet halukkaita supistamaan, sillä "kyllähän nyt keskustella voi vaikka mistä asioista". Tässäkin päiväjärjestyksessä on kuitenkin ahtautta: esimerkiksi tiedotusvälineissä saatetaan käsitellä mittavasti triviaaleja asioita ja jättää tärkeät asiat vähemmälle huomiolle.

Politiikan päiväjärjestys ei ole itsenäinen tai yksiselitteinen käsite, vaan toimijoiden toiminnasta ja toiminnallisista asemista sekä niistä annetuista tulkinnoista riippuva 'muuttuja', mikä kokonaisuudessaan vaikeuttaa tutkimuskohteen määrittämistä. Eikö sen sijaan kannattaisi tutkia sitä poliittista toimintakulttuuria, jossa joitakin asioita yhteiskunnallisen 'todellisuuden' moninaisuudesta valikoituu poliittisen päätöksenteon kohteeksi?

Haastatteluissa nousi esille myös eri tyyppisten asioiden viipyminen päiväjärjestyksessä. Toisaalta viikko- ja budjettirytmiksi sekä toisaalta puoluekoko- ja vaalikaudet luovat perustaa päiväjärjestykselle. Siten tuntuisi mielekkäältä tutkia päiväjärjestyksen kestoa. Kriteerejä, joita puoluesihteerit toivat esille tässä suhteessa olivat keston pituus, sen raken-

Kuvio 4. Poliittikan päiväjärjestyksen rakenteet haastatteluaineiston mukaan.

teistuneisuus ja siinä ilmenevien asioiden palautuvuus tai palautumattomuus. Tällä perusteella puolueet rakentavat toimintansa ja tuottavat itselleen informaatiota poliittisen valmistelun pohjaksi. Näin voitaisiin samalla selvittää sitä, miten puolueet pyrkivät vaikuttamaan valtakunnanpolitiikan päiväjärjestykseen ja itse käyttivät tätä käsitettä oman toimintansa järjestämisen apuna. Se saattaisi osoittautua mielenkiintoiseksi jatkotutkimuksen aiheeksi.

4.2 Poliitiikan päiväjärjestyksen rakenne

Kun suunnataan analyysi kohti niitä yhteisiä piirteitä, joitayksittäisten asioiden taustalta löytyy, voidaan kiinnittää huomiota päiväjärjestyksen yhteiskunnalliseen tai paremminkin rakenteelliseen perustaan. Silloin puoluesihteerien esiin nostamat päiväjärjestyksykysymykset ovat osia paljon laajemmasta, kiinteämmästä ja hidasliikkeisemmästä kokonaisuudesta kuin pelkkä erittelemätön käsite päiväjärjestys pystyy tarjoamaan.¹¹

Kun puoluesihteerien haastattelut on asetettu rinnakkain vertailua varten ja poimittu yhtäläisyydet, voidaan yksittäisiä päiväjärjestyksykysymyksiä tarkastella kattavamman rakenteen ilmentyminä. Rakenne toisin sanoen voidaan tulkita päiväjärjestyksen muotoutumisen synkroniseksi alueeksi ja yksittäiset kysymykset vastaavasti diakroniseksi alueeksi, jonka sisältö voi siis vaihdella saman rakenteen puitteissa (ks. Lévi-Strauss 1963, 53–54, 85).

Aineiston perusteella yksittäiset, tällä hetkellä päiväjärjestyksessä olevat asiat voidaan ryhmitellä karkeasti neljään pääkategoriaan: talouspolitiikka (lähinnä valtiontalous), sosiaalipolitiikka, ympäristöpolitiikka ja kansainvälinen politiikka. Kaikki puoluesihteerit hyväksyivät implisiittisesti tämän jaon. Myös puolueen sisäisen toiminnan tarkastelu osoittaa jaon oikeutuksen, sillä kaikissa puolueissa puoluejohdon alaisuudessa toimii työryhmiä, joiden toimialat jakaantuvat suurin piirtein edellä mainittua kaavaa noudattaen, joskin yksityiskohtaisemmin. Jos rakenteellista tulkintaa laajennetaan haastattelujen tuottaman aineiston ulkopuolelle, voidaan kysyä, voisiko päiväjärjestykselle löytyä yhteinen nimittäjä valtionhallinnosta, toisin sanoen siitä abstr-

raktista valtion instituutioiden tehtäväkentästä, joka osittain kertautuu myös valtion tulo- ja menoarviossa. Siten tämä jako merkitsisi suomalaisen politiikan päiväjärjestyksen perusrakennetta esillä olevien asioiden (substantivoinnin) tasolla. Palikat 'työnnettään' aina samoihin reikiin.

Päiväjärjestyksen perusrakenteen säilyttäminen on siis se asia, josta puoluesihteeri puheessaan vaikeenee.¹² Poliittisen kulttuurin perusrakenteet eivät olleet puoluesihteereille varsinainen ongelma. Ongelmat olivat päin vastoin poliittisen kulttuurin sisällä, siinä kuinka se saadaan toimimaan, kuinka sen dysfunktiot voitetaan itse systeemin rajoja muuttamatta. Puoluesihteerit puhuivat ainoastaan poliittisen järjestelmän stabiliteetin mahdollistamasta toiminnasta.

Lopuksi voidaan tarkastella minkälaista laajempaa politiikan päiväjärjestyksen käsitettä puoluesihteerien haastattelut ilmentävät. Tässä tutkimuksessa saadun aineiston perusteella on kuvioon erotettu neljä erilaista politiikan päiväjärjestyksen perumallia, joita jokaista voidaan edelleen tyyppitellä kahdella eri tavalla (substantivointi ja adjektivointi). Mutta koska haastattelut keskittyivät pääosiltaan valtakunnanpolitiikkaan ja näkyvään päätöksentekopäiväjärjestykseen (vrt. dialogin vaikutus, ks. luku 2.1), suurin osa kuvioista 4 on rekonstruoitu synteettisesti binaarilogiikan täydentävyyttä hyväksi käyttäen.

Päiväjärjestyksen rakenteessa subjektivointi ja adjektivointi sijoittuvat tässä tapauksessa sen 'mikrotasolle', missä päiväjärjestyksen konkreettinen sisältö ilmenee. Tämä taso olisi suuremman aineiston analyysissä varmasti täydentynyt, joskin on muistettava, ettei päiväjärjestyksen sisältöä sen hienoimmaksi jauhautuneella tasolla voi koskaan sitoa täydellisesti. Samoin on syytä huomauttaa, että mikrotason yläpuolella oleva rakenne (ks. kuvio 4) toistuu kaikissa mikrotason ilmiöissä, toisin sanoen muotoa ja sisältöä ei voi erottaa toisistaan kuin käsitteellisesti. Siten esimerkiksi haastatteluja vertailtaessa — jolloin yksittäisiä ilmiöitä (päiväjärjestyksen sisältö) pyritään integroimaan laajempaan kokonaisuuteen (päiväjärjestyksen rakenne) — muodon/rakenteen täytyy kulkea jatkuvasti mukana tai toisin sanoen muoto/rakenne mahdollistaa vertailun: "Merkitystä ei ole etukäteen säädetty: jos merkitys ei ole kaikkialla, sitä ei ole missään" (Lévi-Strauss 1963, 91).

Tästä taas seuraa se, ettei politiikan päiväjärjes-

¹¹ Tämäntyyppisen rakenteellisen analyysin heuristinen lähtökohta lienee parhaiten tavoitettavissa Claude Lévi-Straussin strukturaali-antropologiasta. Tässä tapauksessa on ehkä kuvauvinta korostaa toisaalta muotoa (rakenteellinen tausta) ja toisaalta sisältöä (yksittäiset päiväjärjestyksessä olevat asiat), joka on muodon ilmentäjä mutta analyysin kannalta aivan yhtä tärkeä: "Sisältö saa reaalisuutensa rakenteestaan, ja se mitä kutsutaan muodoksi, on sisällön muodostavan paikallisen rakenteen 'struktuurallinen muodostuma'" (Lévi-Strauss 1978, 131).

¹² Yleisemmin politiikassa tapahtuvasta vaikenemisesta/hiljaisuudesta ks. Gaventa 1987.

tyksen rakennetta voi ymmärtää, ellei huomioida kaikkia siinä olevia tasoja. Koska tässä tutkimuksessa ei ollut kyse minkään syvärakenteen löytämisestä, tasojen ei voida oikeastaan sanoa muodostavan ulottuvuutta pintarakenteen ja syvärakenteen välillä, vaan tasot asettuvat toisiinsa nähden horisontaalisesti, jolloin kaikki 'tasot' itse asiassa ovat saman arvoisia suhteessa muihin 'tasoihin'. Vertikaalisuuden puuttuminen analyysistä johtaa kuitenkin siihen, että päiväjärjestyksen rakenteen määrittämiseen liittyy tietty esittämisongelma. Kuinka esittää binaarioppositioihin (esim. päätöksenteko — keskustelu) perustuva rakenne, joka ei todellisuudessa muodosta vertikaalisia suhteita.¹³

Lopuksi voisi sanoa muutaman sanan itse tutkimusprosessista. Koko tutkimushan lähti liikkeelle eräänlaisesta politiikan päiväjärjestyksen esiyymmärryksestä, joka meillä oli käytössämme ilman kerätyn aineiston antamaa empiiristä tukea. Haastattelujen teema runko koottiin nimenomaan tämän analyttisen esiyymmärryksen varaan, minkä jälkeen siitä pyrittiin työstämään käsite, jolla olisi myös empiirinen sisältö. Tapahtumaa voi kuvata siten teoreettisen ja metodisen välisenä 'dialektiikkana', jossa tutkimuskohdetta aluksi lähestytään käsitteellisesti (aineiston hankkiminen) ja sen jälkeen siitä etäännyttään metodisesti (analyysi). Aineistoa lähdettiin keräämään puoluesihteerien 'omaa' kokemusta painottaen, jolloin tuon kokemuksen katsottiin löytyvän haastateltavista itsestään, kun taas analyysivaiheessa puoluesihteerien kertomat yksilölliset kokemukset pyrittiin ylittämään, jolloin kokemuksen alkuperän katsottiin siirtyneen puoluesihteerin omasta tietoisuudesta kohti (kielessä ilmenevää) rakenteellista määrittämistä.

LÄHTEET:

Ahponen, Pirkkoliisa & Järvelä, Marja: Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisen elämäntavan muutos, WSOY, Juva 1983.

Asp, Kent: Politisk journalistik. Studier i mediernas partiskhetoch makt, teoksessa Ulla Carlsson (red.), Forskning och

journalistik. En antologi från Nordicom—Sverige, Nordicom—nytt, Göteborg 1988.

Bachrach, Peter & Baratz, Morton S.: Decisions and nondisions: an analytical framework, American Political Science Review 3/1963.

Blumer, Jay: European-American differences in Communication Research, teoksessa Rogers, Everett & Balle, The Media Revolution in America and in Western Europe, Norwood 1985.

Carlsson, Ulla (red.): Forskning om journalistik. En antologi från NORDICOM—Sverige, Nordicom—nytt, Göteborg 1988.

Dahl, Robert A.: Who Governs? Democracy and Power in an American City, Yale University Press, New Haven 1966.

COBB, ROGER W. & ELDER, CHARLES D.: Participation in American Politics: The Dynamics of Agenda-Building, Allen and Bacon, Boston 1972.

Eide, Martin: Etter det förstår vi på politisk hold. Politikere og massemedia. Universitetsforlaget, Bergen 1984.

Gadamer, Hans-Georg: Truth and Method, Sheed and Ward, London 1975.

Gaventa, John: Makt och deltagande. Teoksessa Petersson, Olof (ed.) Maktbegreppet, Carlssons, Stockholm 1987.

Goffman, Erving: The Presentation of Everyday Life, Doubleday, New York 1959.

Grönfors, Martti: Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät, WSOY, Helsinki 1982.

Hemanus, Pertti: Journalistinen vapaus, Gaudeamus, Jyväskylä 1983.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena: Teemahaastattelu, Gaudeamus, Helsinki 1988.

Jameson, Fredric: The Prison-House of Language. A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism, Princeton University Press, Princeton 1974.

Kincaid, Harry & Bright, Margaret: Interviewing the Business Elite. The American Journal of Sociology, November 1957, vol LXXI, nr 3.

Lasswell, Harold & Kaplan, Abraham: Power and Society, Yale University Press, New Haven 1950.

Lévi-Strauss, Claude: Totemism, Beacon Press, Boston 1963.

Lévi-Strauss, Claude: Structural Anthropology, Vol 2, Penguin Books, Aylesbury 1978.

Mills, C. Wright: The Power Elite, Oxford University Press, New York 1956.

Bolsby, Nelson W.: How to Study Community Power: The Pluralist Alternative, teoksessa Bell et al. (eds.), Political Power. A Reader in Theory and Research, Free Press, New York 1969.

Richardson, Jeremy (ed.): Policy Styles in Western Europe, George Allen & Unwin, London 1982.

Rogers, Everett & Balle Francis: The Media Revolution in America and in Western Europe, Norwood, New Jersey 1985.

Serres, Michel: Platonic Dialogue, teoksessa Michel, Serres, Hermes: Literature, Science, Philosophy, ed. Josué V. Harari & David F. Bell, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1982.

Shapiro, Michael J.: Language and Power. A Genealogical Perspective, esitelmä Language and Politics -kollokviossa Helsingissä 13.12.1988.

Smigel, Erwin: Interviewing a Legal Elite: The Wall Street Lawyer. The American Journal of Sociology, 1/1958.

Weaver, Graber, Maccombs & Egal: Media Agenda Setting in Presidential Elections. Issues, Images and Interests, Praeger, New York 1981.

¹³ Toinen esittämiseen liittyvä ongelma koskee yllä olevan kuvion logiikkaa, joka binaarioppositioiden mukaisesti täydentää itseään. Jos haluamme edelleen pitää Lévi-Straussia heuristisena lähtökohtana ja siten pitää kiinni binaarilogiikasta (jolle löytyy aineistosta empiirinen perusta), täytyy muistaa, ettei jotakin ilmiötä koskeva rakenne 'polveudu' säännönmukaisesti kaksinkertaistumista noudattaen (2—4—8—16), vaan polveutumissarja voi todellisuudessa muodostaa rakenteen vapaasti siten, että jollakin tasolla saattaa olla myös vähemmän binaaripareja kuin sitä edeltävällä tasolla.